

בעיות ההזנה וכלכלת הענף

גובה התנובה וכמות המזון הדרושה לייצור ק"ג חלב

לא ברור לי החישוב של צריכת 1250 יחידות מזון לייצור 1000 ליטר חלב כשהנורמה המקובלת היא 0.4 יחידות מזון לק"ג חלב. אם יש הבדל בנורמות ההזנה לגבי תנובה נמוכה וגבוהה, הרי אין היגיון לזקוף הבדל זה לחובת אותם ה-1000 ק"ג (ההפרש בין 4000 ל-5000).

חיים שור ריכז את סיכומי ההזנה במשקים השונים, שהומצאו לו ע"י מדריכי הבקר הלש-כתיים, מריכוז זה מתברר שלייצור ליטר חלב במשקים עם תנובות גבוהות דרוש פחות מזון (פחות מ-0.8 יחידות מזון לייצור ק"ג חלב) מאשר במשקים עם התנובות הנמוכות (יותר מ-0.85 יחידות מזון לכל ק"ג חלב).

גובה התנובה וייציאת הפרות מהעדר

י. עצמון טוען שהתנובה הגבוהה מושגת בחלקה ע"י בירור חריף יותר ומצד שני עקב התנובה הגבוהה. הפרות מנוצלות יותר וחייבים להוציא אותן מוקדם יותר מהרפת. קיום הפרה זמן קצר יחסית בעדר הוא רע מבחינה טיפוחית ומשקית, אולם המצב לאמיתו הפוך הוא. לפי ביקורת החלב החדרשית המתפרסמת ע"י התאחדות מגדלי בקר מתברר שאחוז היציאה בעדרים נמוכי התנובה גדול מאשר בעדרים גבוהי התנובה. בדו"חות אלה לא מתפרסמים אמנם נתונים על מספר הפרות המוצאות מהעדרים. אבל אפשר לחשב זאת אם משווים את מספרי הפרות בתחילת השנה ובסוף השנה תוך צירוף המבכירות שהוכנסו לעדר במשך השנה.

קראתי בענין רב את מאמרו של י. עצמון ב"משק הבקר והחלב" מחודש ינואר 1962. ניסיתי לבדוק לאור דבריו את המצב העובדתי במשק הבקר בארץ ובמשק בו אני חבר. לצערי הרב יש לי, כדבריו, להציע "כל מיני תיקונים".

גובה התנובה ואחוז השומן

לית מאן דפליג שבתנובות הגבוהות אחוז השומן נמוך יותר, אך ההבדלים אינם כה קיצוניים כפי שי. עצמון מציג אותם בדוגמתו. מצד אחד ההבדלים באחוזי השומן הם רק 0.2% (ולא 0.7), וההבדל בתנובה — מעל 2000 ליטר (ולא 1000). להלן הממוצעים של תנובת החלב ואחוזי השומן ב-10 העדרים הראשונים (גבוהי התנובה) והאחרונים (נמוכי התנובה) לפי סייר כומי ביקורת החלב והשומן בשנים תשי"ח, תשי"ט ותש"ך (תשכ"א — לא פורסם עדיין). כפי שפורסמו ע"י אפרים שמאראגד, ב"משק הבקר והחלב" בינואר 1959, 1960 ו-1961.

שנה	ממוצע 10 העדרים נמוכי תנובה		ממוצע 10 העדרים גבוהי תנובה	
	תנובה בק"ג	אחוז שומן	תנובה בק"ג	אחוז שומן
תשי"ח	3859	3.47	6075	3.31
תשי"ט	4252	3.60	6439	3.39
תש"כ	4495	3.48	6803	3.31
ממוצע	4203	3.52	6439	3.34

מכלל העדרים שהיו בשקילה בשלושת השנים האחרונות היה רק עדר אחד עם אחוז שומן ממוצע מעל ל-4, הוא העדר הדמשקאי בניר-דוד, שתנובתו הממוצעת היתה 2402 ק"ג חלב עם 4.03% שומן.

תנועת העדר ב-10 המשקים גבוהי התנובה ונמוכי התנובה בשנת תש"כ

עדרים	התנובה הממוצעת	מס. פרות אוקטובר 1959	מס. פרות ספטמבר 1960	הפרש	מבכירות חדשות שנכנסו	מבכירות פחות גידול העדר	אחוז הפרות שהוחלפו
גבוהי תנובה	6439	895	919	+24	289	275	30%
נמוכי תנובה	4495	1300	1310	+10	444	434	33%

עקומת החלב וכמות המזון המרכז

נדמה לי שאין אף אחד בארץ הממליץ על הזנה חופשית בתערובת, ואף בעדרים בעלי שיאים בתנובה אין נוהגים כך. ממליצים תמיד על הזנה אינדיבידואלית. למעשה פרה, המניבה מעל 40 ליטר חלב ליום אינה יכולה לאכול די לשם סיפוק תצרוכתה ולכן היא יורדת בתר נובתה. מעל 30 ליטר אפשר לקיים תנובה די יציבה ואביא כאן מספר דוגמאות מפרות בעדר שובל שסיכמו את תקופתן בתשכ"א. הרשימה היא מקרית ואפשר להוסיף עליה כהנה וכהנה.

תנובה יומית של פרות בחודשים השונים לאחר ההמלטה

החודש	1	2	3	4	5	6
אפרודיטה	38.2	41.2	36.7	35.3	32.8	32.—
תקומית	29.2	34.8	36.1	34.2	32.1	31.4
מרגרטה	32.3	35.4	34.9	35.5	30.2	32.3
אלן	40.—	37.9	39.3	32.4	34.3	33.4
פלה	33.2	32.3	32.3	30.9	27.5	27.8

ירידה פתאומית של חלב אצל פרה היא בדרך כלל תוצאה של מחלה; רפתן מנוסה מרי גיש בה מיד ומתנהג בהתאם לכך. רפתן טוב עוקב באופן מתמיד אחר פרותיו הן בדלי הון באיבוס. אם הפרות בדרך כלל לא מתמידות בתנובתן הרי זה סימן שההזנה אינה כשורה או שהפרות גרועות הן. בעדר כזה לא תועיל הזנה — עם או בלי מזון מרוכז — ומצבו אינו ניתן לשיפור אם הרפתן אינו מכיר ואינו מבחין בעובדות כגון אלה.

הזנה כלכלית

הוצאות ההזנה מסתכמות בכ-70% מכלל ההוצאות במשק החלב, ובהן תלוי הריווח או

ההפסד. אני לא אעז להמליץ על ביסוס תפריט המזון על 2—3 יחידות מזון שחת לפרה ליום כשיחידת מזון כזאת עולה מעל ל-30 אגורות, והיא בין היקרות ביותר, ולא אתפתה לשיטה זו אפילו תבטיח מנת שחת זו אחוז שומן גבוה יותר בחלב. אין להמליץ אצלנו על שיטות הזנה הנהוגות בארצות הברית, כי שם המזון המרוכז הוא הרבה יותר יקר מאשר אצלנו, למרות זאת יש כיום בארצות הברית הממליצים על אביסת פרות במזון מרוכז ללא הגבלה. כך, למשל, הננו קוראים ב„הוארדס דיירימן" מיום 25 בספט' 1961 דברים אלה: „בעדרים מבוררים אין להלכה גבול לכדאיות הוספת מזון לבקר, ובעדרים לא מבוררים מצאו שהושג ריווח נוסף כאשר האביסו 3 טונות מ"מ לפרה בשנה".

אשר למצב בארץ, — צודקים אלה שמוצאים דמיון בין הענף במשקים החקלאיים לרפתות עירוניות שהמאפיין אותן הוא חוסר קרקע (אצ' לנו — חוסר מים, שלמעשה זה היינו הך). מצינו בארץ מחייב עיקוב מתמיד אחר המחירים והמצב הכלכלי בכללו ולהתנהג בהתאם לכך. כל משק חייב לעשות את חשבונו הוא. אם הוא מצליח בגידולי תעשייה וירקות יגיש לפרותיו רק את כמות המספוא הגס ההכרחית ויכוון את יתר המים לגידולים אלה. אם מחיר התערובת יעלה, או שלא היה כדאי לעסוק בגידולי תעשייה, יקציב המשק יותר מים לגידולי מספוא ויגדיל את מנת המספוא הגס לבהמותיו. רפתן טוב חייב באופן מתמיד לעקוב אחרי הנעשה בדלי, באיבוס, ובמחירי ההספקה בשוק ולכלכל את מעשיו בהתאם לכך.

בנימין לב

הפעלה מוגדרת של פרים מצטיינים בארה"ב

עשרים וחמישה מבין הפרים המעולים שבארה"ב שימשו להזרעת כ-15% של הפרות הרשומות בספריי-העדר האמריקאיים (לעומת 12% בשנה שעברה). ל-14 פרים מבין אלה יש למעלה מ-5000 צאצאים שנרשמו בספריי-העדר, ל-3 — למעלה מ-8000, ולאחד מהם — למעלה מ-10,000 צאצאים, רשומים בספרי העדר.